

Groene belasting

De stroom alarmerende berichten over de slechte conditie van het milieu houdt aan. Recente rapporten van het Worldwatch Institute en de OESO zijn pessimistisch gestemd over de toestand van het milieu en over de maatregelen die worden genomen om de negatieve ecologische trend om te buigen¹. Het afgelopen jaar is zes miljoen hectare landbouwgrond zover geërodeerd en vervuild dat het niet meer productief is. De woestijn wint terrein. De hoeveelheid bos en dus de opnamecapaciteit van CO₂ is verminderd met een oppervlakte zo groot als Oostenrijk. Er zijn steeds meer tekenen dat de aarde warmer wordt.

Hoewel nu bijna iedereen ervan doordrongen is dat deze dalende ecologische trend op den duur de groei van de economie zal keren, is er nog nauwelijks sprake van minder milieubelastend handelen. Prijsprikkels die de schaarste aan schone lucht en water tot uitdrukking brengen, ontbreken. Zolang de buurman de natuur gratis verbruikt zal niemand geneigd zijn zelf een duurder oplossing te kiezen. Beleidsinstrumenten die deze prijsprikkels kunnen vervangen en minder milieuvriendelijke produktiemethoden zijn (in theorie) voorhanden, maar beleidsmakers hanteren ze niet of onvoldoende. Het is niet effectief grensoverschrijdende milieuvervuiling als zure regen of de aantasting van de ozonlaag aan te pakken als de buurlanden niet meedoen. En als het wel mogelijk is een eigen beleid te voeren, dan worden de binnenlandse industrie en landbouw op kosten gejaagd die hen een concurrentienadeel bezorgen.

De mogelijkheid om gratis mee te liften met het milieuvriendelijke gedrag van anderen leidt tot een afwachtende houding die slechts kan worden doorbroken door internationale beleidscoördinatie of internationaal leiderschap (Pax Americana en Europese Duurzaamheid?). De bovengeschetste ontwikkelingen geven echter aan dat daar niet lijdzzaam op kan worden gewacht. Vanwege de ernst van het probleem moeten voorwaarden worden gesteld aan de economische groei, ook als de buurman dat niet doet. Deze voorwaarden behelzen dat natuur gebruikt, maar niet verbruikt mag worden, zodat ook toekomstige generaties nog beschikking hebben over schone lucht, water en een beschermende ozonlaag. Concurrentienadelen die door het streven naar een dergelijke duurzame ontwikkeling zouden kunnen optreden, kunnen door een juiste keuze van het beleidsinstrumentarium op soms verrassende wijze worden vermeden.

Een duurzame ontwikkeling vereist dat elke producent en elke consument de gevolgen van milieuvervuiling voor huidige en toekomstige generaties volledig meeweegt bij het nemen van beslissingen over de aanwending van schaarse middelen. Vermeerdering van de kennis over en bewustwording van (de gevolgen van) milieuvervuiling zijn hiervoor een eerste vereiste. Door te zorgen voor voldoende kennis kunnen de economische subjecten tot op zekere hoogte zelf komen tot optimale combinaties van produktie, werkgelegenheid, vervuiling en natuurbehoud. De consument met voldoende kennis kan via de markt voorkeuren voor milieuvriendelijke producten tot uitdrukking brengen.

Als de markt faalt en er onvoldoende rekening wordt gehouden met toekomstige generaties trachten overheden tot op heden voornamelijk via regelgeving en bestemmingsheffingen de milieuschade te beperken, respectievelijk te bestrijden. Deze maatregelen zijn echter te beperkt van omvang of reikwijdte om een gedragsverandering te bewerkstelligen. Ze vereisen veel van de sturing door de overheid. Het stellen van grenswaarden en de afgifte van vergunningen prikkelt producenten onvoldoende om meer te doen dan de regels verplichten, zodat een aanvullend beleid ter stimulering van nieuwe milieuvriendelijke technieken noodzakelijk is. Daarnaast vereist regelgeving een grote mate van gedetailleerdheid om te voorkomen dat ze wordt ontweken of ontdoken. Ook aan bestemmingsheffingen zijn hoge uitvoeringskosten verbonden. Vervuilers moeten te identificeren, en de door hen veroorzaakte milieuschade te kwantificeren zijn. De prikkel die van bestemmingsheffingen uitgaat om gedragsverandering te bevorderen is vaak onvoldoende groot. Deze beleidsinstrumenten zijn daarom slechts voor een gering aantal milieudoelstellingen inzetbaar en veelal inefficiënt.

Om de economie te herstructureren zijn instrumenten nodig die direct aangrijpen op de economische afweging. Het gaat er niet alleen om dat de kosten van vervuiling worden gedekt, maar dat vervuiling niet langer loont. Volgens het Worldwatch Institute is een groene belasting hiervoor het meest geëigende instrument. Het instituut beveelt aan belastingen op inkomen en toegevoegde waarde (gedeeltelijk) te vervangen door belastingen op milieuvervuulende producten en emissies. Zodoende worden producenten en consumenten geprikkeld milieuvriendelijke alternatieven te gebruiken, die vaak wel beschikbaar, maar (nog) te duur zijn. Een geleidelijke stijging van de ecotax zorgt ervoor dat investeerders op het duurder worden van vervuilend gedrag kunnen anticiperen. De stijging kan worden doorgezet tot de gewenste gedragsverandering is bereikt. Bovendien wordt hiermee voorkomen dat de overheidsinkomsten gelijk weer afnemen als substitutieprocessen op gang komen. Een gunstig neveneffect is de dalende belastingdruk op arbeid. Deze zou de negatieve effecten die een milieubelasting heeft op prijzen en aanpassingskosten (en dus op de concurrentiepositie) meer dan voldoende kunnen compenseren.

Hoewel groene belastingen uit wetenschappelijke en politieke discussies naar voren komen als één van de meest effectieve en efficiënte instrumenten om het economische-afwegingsproces duurzaam te beïnvloeden, blijft de toepassing vooralsnog beperkt. Het prijzen van de voorheen gratis beschikbare natuur met behulp van marktconforme beleidsinstrumenten roept nog veel verzet op, maar alleen op die manier is groei ook op lange termijn te handhaven. Welke milieurampen zijn nodig voor dit besef tot daden leidt?

D.E. Ernste

1. L. Brown e.a., *Hoe is de wereld er aan toe? 1991*, Worldwatch Institute/Pauli Publishing, Berlaar, 1991; OESO, *The state of the environment*, Parijs, 1991.